

נענה רבי ישמעאל ואמר: [שמות כב] "אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת — אין לו דמים".

ומה זה הבא במחתרת, שספק אם הגנב על גניבת ממון הוא בא, ספק על נפשות לרצוח בא.

וענינו חמור מאד, כי שפיכות דמים מטמא את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק מישראל.

בכל זאת ניתן להצילו לבעל הבית כנפשו של הגנב.

קל וחומר לפקוח נפש, שדוחה את השבת.

נענה רבי עקיבא ואמר: [שמות כא] "וכי יזד איש על רעהו להרגו בערמה — מעם מזבחי תקחנו למות".

ודרשינן: מעם מזבחי תקחנו, אם עדיין לא התחיל בעבודה.

ולא "מעל מזבחי", שאם התחיל לעבוד ממתנינים לו עד סוף עבודתו.

ומביאה הגמרא את דברי רבי יוחנן כדי להסביר את לימודו של רבי עקיבא:

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו שאין לוקחים את הכהן באמצע עבודתו אלא כדי להמית אותו, בבית דין.

אבל אם יודע הכהן העוסק עתה בעבודתו לימוד זכות לאדם שיש בו כדי להחיות אותו, אפילו מעל מזבחי תקחנו לבוא ולהעיד כדי להציל את הנידון.

ומה זה, שידוע עדות שיכולה להציל, שספק יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו, והוא עוסק באמצע העבודה במקדש שהיא

חמורה, שהרי עבודה דוחה שבת, מפסיקים את עבודתו כדי שיבוא להעיד ולהציל.

קל וחומר לפקוח נפש ממש שהוא דוחה את השבת.

נענה רבי אלעזר ואמר: ומה לצורך קיום מילה, שהיא רק אחד ממאתים וארבעים ושמונה איברים שבאדם — דוחה צורך קיום המצוה את השבת.

קל וחומר לצורך קיום כל גופו — שדוחה הצלתו את השבת.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: [שמות לא] "אך את שבתתי תשמרו".

יכול לכל, בכל מצב שהוא?

תלמוד לומר: "אך" — חלק. שהמילה "אך" היא מיעוט, והיא מלמדת שיש לחלק בין מצבים שונים.

ומכאן אנו מבינים שבמקום פיקוח נפש הכתוב מדבר, שאז אין חייבים לשמור את השבת.

רבי יונתן בן יוסף אומר: [שמות לא] "כי קרש היא לכם".

היא, השבת, מסורה בידכם לקיימה. ולא אתם מסורים בידה. שאין אתם חייבים למסור את נפשכם לצורך קיומה.

רבי שמעון בן מנסיא אומר: [שמות לא] "ושמרו בני ישראל את השבת". אמרה תורה: יש לדאוג שתשמר מצות השבת.

לכן בשיקול של קיום מצות השבת, אמרה תורה שבכלל מצות ה"שמירה": חלל עליו שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה.

במחותרת, שודאי פיקוח נפש שבו דוחה איסור רציחה.

אבל ספק פיקוח נפש — מנלן שגם הוא דוחה שבת?

ואם כן, אי אפשר ללמוד מכאן על היתר פיקוח נפש בשבת רק על ודאי פיקוח נפש ולא על ספק, ונמצא שלפי רבי ישמעאל אין לנו מקור שספק פיקוח נפש דוחה שבת.

דרבי עקיבא נמי אית ליה פירכא, כי דילמא אין הלקיחה של הכהן מהעבודה נעשית אפילו במקום ספק, אלא רק כדאמר אביי.

דאמר אביי: מי שיוצא להיסקל, ואמר "יש לי לימוד זכות להנצל", שמחזירים אותו לדון בזכותו, זה רק אם בודקים אם יש ממש בדבריו. ולכן, **מסרינן ליה זוגא דרבנן**, שילוו אותו בדרכו אל בית הסקילה, שאם יטען בדרך יש לי זכות יוכלו הללו לבודקו, **לידע אם יש ממש בדבריו** אם לאו.

והוא הדין ביחס לכהן היודע עדות, אין מפסיקים אותו מעבודתו אלא אם כן בודקים שיש ממש בדבריו, ונמצא **שאשכחן רק ודאי הצלה**, שרק אז מפסיקים את עבודתו, והוא הדין שמחללים שבת לצורך הצלה ודאית, אך על ספק פיקוח נפש — **מנא לן** שמחללים את השבת?

וכן בדברי **כולהו**, שאר התנאים, **אשכחן רק שודאי פיקוח נפש דוחה שבת**, אבל ספק פיקוח נפש שדוחה שבת — **מנא לן?**

ואילו הלימוד **דשמואל** — **ודאי לית ליה פירכא**. שהרי משמעות הפסוק היא שיעשה האדם את המצות ויחיה בעשייתן בודאי, ולא שיכנס לספק בחייו בעשייתן.

אמר רבי יהודה אמר שמואל: אי הואי אם הייתי התם שם בין אותם התנאים, היה **אמינא להם** כי המקור דידי שלי **עדיפא** מדידהו.

שלדברי, מכאן יש ללמוד זאת:

[ויקרא יח] "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה האדם, וחי בהם" — **ולא שימות בהם**.

אמר רבא: לכולהו הלימודים של כל התנאים לעיל, **אית להו פירכא**. בר חוץ מלימודו **דשמואל**, דלית ליה פירכא.

ומבאר רבא: ללימוד **דרבי ישמעאל** יש פירכא, כי **דילמא** יש להסביר את דין הבא במחותרת **כדרבא**. ולפיו אי אפשר ללמוד ממנו על דחיית שבת לצורך ספק פיקוח נפש.

דאמר רבא: מאי טעמא דמחותרת, שמותר להרוג את הגנב שבא בה.

כי חזקה היא שאין אדם מעמיד עצמו מונע עצמו מלעמוד על **ממונו** מלהצילו.

והאי, זה הגנב הבא במחותרת, **מידע ידע דקאי שיעמוד בעל הבית לאפיה כנגדו**, כדי למנוע ממנו לקחת את הממון שלו.

ואמר הגנב בלבו: אי קאי לאפאי אם יעמוד הלה כנגדי — **קטילנא ליה!**

והתורה אמרה: אם בא אדם להרגך — **השכם להרגו!**

ולדברי רבי ישמעאל, **אשכחן**, מצאנו רק שודאי פיקוח נפש דוחה שבת, כמו הבא

אמר רבינא, ואיתימא רב נחמן בר יצחק אמר זאת על הלימוד של שמואל, שאין עליו פירכא, לעומת שאר הלימודים:

טבא חדא פלפלתא חריפא טוב גרעין אחד של פלפלת חריפה מאשר מלא צנא כלי דקרי של דלעת.

מתניתין:

משנתנו מבארת את סוגי הכפרות על עבירות, ובהן נכללת גם כפרת יום הכיפורים:

א. קרבן הטאת, וכן קרבן אשם ודאי [אשם גזילה ואשם מעילה] — מכפרין [וכפרת אשם תלוי תתבאר בגמרא]. וכפרה זו היא עם התשובה, שהרי אם לא היה מתחרט על חטאו לא היה מביא את החטאת או את האשם.

וכן מיתה של האדם, וכן יום הכפורים — מכפרין עם התשובה.

ב. תשובה מכפרת על עבירות קלות, על ביטול מצות עשה, ועל עבירת איסורי "לא תעשה".

ועל העבירות החמורות, שיש בעונשן מיתה בידי שמים או כרת — תשובה רק יכולה להיות תולה להגן מהיסורים, אבל אינה מכפרת, עד שיבא יום הכפורים, ויכפר.

ג. האומר: אחטא ואשוב, אחטא ואשוב — אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

ד. האומר: אחטא, ויום הכפורים מכפר — אין יום הכפורים מכפר לו.

ה. רק על עבירות שבין אדם למקום — יום הכפורים מכפר.

אבל על עבירות שבין אדם לחבירו — אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו.

ו. דרש רבי אלעזר בן עזריה: [ויקרא טז] "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר מכל חטאתיכם, לפני ה' תטהרו".

עבירות שבין אדם למקום — יום הכפורים מכפר.

עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו.

אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל!

לפני מי אתם מטהרין, ומי מטהר אתכם — אביכם שבשמים!

שנאמר [יחזקאל לז] "וזרקתי עליכם מים טהורים, וטהרתם".

ואומר [ירמיהו יז] "מקוה ישראל — ה'":

מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל.

גמרא:

שנינו במשנה שחטאת ואשם ודאי מכפרים.

והוינן בה: וכי רק אשם ודאי — אין, כן מכפר, ואילו אשם תלוי הבא על ספק חטא בשוגג [שחייבים על ודאי שגגתו חטאת] — לא מכפר! ? והא כפרה כתיבא ביה באשם תלוי!

יום הכפורים לא בעיזא תשובה עמו, אלא הוא מכפר בפני עצמו.

שנינו במשנה: תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה.

והוינן בה: השתא על עבירת "לא תעשה" תשובה מכפרת. על ביטול מצות עשה — מיבעיא, וכי צריך לומר שהיא מכפרת עליה?!

אמר רב יהודה, הכי קאמר: תשובה מכפרת על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה, שאין לוקים עליו, ואינו חמור ממצות עשה, ולכן נכתבו שניהם.

ופרכינן: לדבריך, וכי על לא תעשה גמור שאינו ניתק לעשה, ולוקים עליו, לא מכפרת תשובה בלבד?

ורמיננהו מהא דתניא: אלו הן המצות הקלות שתשובה בלבד מכפרת עליהן?

מצוות עשה ולא תעשה!

חזין מהלאו החמור של [שמות כן] שבועת 19-א שקר, "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא".

וקא סלקא דעתין שאין תשובה מועילה ללאו זה משום חומרתו, שאמר בו הכתוב "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא".

ומשנינן: כונת התנא היא לומר שהתשובה מכפרת רק על עשה ועל לא תעשה הניתק לעשה, ובאומרו חזן מלא תשא, כוונתו ללאו של לא תשא ולכל לאו גמור, שאינו ניתק לעשה, ולוקים עליו, דדמי ליה.

תא שמע, דלא כרב יהודה:

ומשנינן: הנך, חטאת ואשם ודאי, מכפרי כפרה גמורה.

אבל אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה, אלא הוא בא להגן מהיסורים אם חטא עד שיתברר חטאו בודאי ויביא קרבן חטאת.

אי נמי: הנך, חטאת ואשם ודאי, אין דבר אחר שמכפר כפרתו. אך אשם תלוי — יש גם דבר אחר המכפר כפרתו.

דתנן: חייבי חטאות ואשמות ודאין, על אף שעבר עליהן יום הכפורים — חייבין להביאן.

אבל חייבי אשמות תלויין שעבר עליהן יום הכפורים — פטורין מלהביאם, היות ויום הכפורים בא במקומן.

שנינו במשנה: מיתה ויום הכפורים מכפריין עם התשובה.

ומדייקת הגמרא: עם התשובה — אין, רק יחד עמה הם מכפרים. אבל בפני עצמן — לא מכפרים.

נימא מתניתין דלא כרבי היא.

דתניא, רבי אומר: על כל עבירות שבתורה, בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה, יום הכפורים מכפר.

חזין מהפורק עול, והמוגלה פנים בתורה, שדורשה לגנאי, והמיפר ברית בשר, שמבטל מצות מילה, שרק אם עשה תשובה — יום הכפורים מכפר לו. ואם לא עשה תשובה — אין יום הכפורים מכפר.

ומשנינן: אפילו תימא משנתנו היא לפי רבי ניחא.

כי אמנם תשובה בעיזא יום הכפורים. אבל